

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні та соціокультурні передумови виникнення прикладної етики.	7
1.1. У витоків етики як практичної філософії	7
1.2. Методологічні підстави прикладної орієнтації етики	11
1.3. Прикладна етика як нова стадія розвитку етики	19
1.4. Основні принципи етичної регуляції в сучасному світі	23
РОЗДІЛ 2. Біоетика.	41
2.1. Історія становлення біоетики.	41
2.2. Предмет та основні принципи біоетики	50
2.3. Дилеми біоетики: аборт, евтаназія, трансплантологія	56
РОЗДІЛ 3. Екологічна етика	83
3.1. Історія виникнення та становлення екологічної етики	84
3.2. Поняття та предмет екологічної етики	86
3.3. Концептуальні основи екологічної етики	91
3.4. Основні напрями та принципи екологічної етики	96
3.5. Сучасні екологічні рухи та громадські організації: етико-правовий аспект	108
3.6. Відкриті питання екологічної етики: цінності внутрішні та зовнішні	111
3.7. Відповідальність як підґрунтя екологічної етики.	114
РОЗДІЛ 4. Економічна етика	120
4.1. Поняття та предмет економічної етики.	120
4.2. Економічна етика як теорія фактичної економічної поведінки	129
4.3. Економічна етика як нормативна теорія господарства	139
4.4. Соціальна відповідальність суб'єктів господарства	155

РОЗДІЛ 5. Політична етика	173
5.1. Політична етика — виклик соціально-політичної кризи.	174
5.2. Політика і мораль: схоже у відмінному	180
5.3. Політична етика: пошуки визначення.	185
5.4. Влада як фокус взаємин політики і моралі	192
5.5. Політика і чесність: чи можливе моральне виправдання політичної брехні	199
5.6. Мораль у політичному конфлікті	202
РОЗДІЛ 6. Етика соціолога	207
6.1. Професійна діяльність соціолога в контексті актуалізації професійної етики	208
6.2. Етика соціолога у світлі ціннісних вимог до наукової діяльності	226
6.3. Проблема професіоналізму соціолога в умовах соціальних трансфор- мацій в Україні.	230
6.4. Морально-правова регламентація професійної діяльності соціологів	232
РОЗДІЛ 7. Етика юриста	239
7.1. Предмет етики юриста	239
7.2. Мораль і право: спільне і відмінне	252
7.3. Моральні якості судді	264
7.4. Моральні якості прокурора	271
7.5. Моральні якості адвоката	279
7.6. Поняття фрустрації. Проблема професійних деформацій	285
ДОДАТКИ	291

ВСТУП

Соціокультурна ситуація початку ХХІ століття означена актуалізацією морально-етичних засновків цілого ряду соціальних практик. У просторі політики, економіки, медицини, біології, екології нагальною потребою висувається в сучасному світі ті моральні ціннісно-нормативні орієнтири, які мають сприяти продуктивності цих галузей поряд із власне розвитком спеціальних галузевих інновацій. Такий запит соціальної практики в котрє розгортає проблематику етичної теорії в бік її практичної ефективності, як здійснення її сутнісного призначення — бути як теорія (філософія) моралі в якості практичної філософії. Тому вже протягом останніх десятиліть широко обговорюється та розробляється проблематика прикладної етики, яка все активніше посідає своє місце в навчальних планах вищих навчальних закладів різного професійного спрямування разом із нормативною дисципліною «Етика». Якщо етика завжди передбачала прояснення сенсу моралі та вищих цінностей в людській життєдіяльності, то прикладна етика в різних своїх царинах є виразом практичного та нормативного інтересу як запиту суспільства, з одного боку, та етично мислячих агентів самих діяльностей, з другого боку, щодо імперативно-ціннісних змістів конкретних професійних відносин.

Практичний запит до підготовки сучасного професіонала будь-якого фаху сьогодні формує вимогу оволодіння ним здатністю і готовністю розв'язувати складні моральні колізії, дилеми та конфлікти, що супроводжують сучасні сфери діяльності. Цього вимагає як ускладнення самого характеру соціальних практик, що перебувають у складному системному взаємозв'язку і дуже часто обтяжені непередбачуваними ефектами, вимагаючи підвищеної відповідальності спеціалістів.

З іншого боку, зміна механізмів легітимації форм діяльності і норм поведінки доби постмодерну, виразом якої стала сучасна «дискурсивна етика», вимагає здатності кожного члена суспільства, особливо дипломованого спеціаліста, вступати в обговорення конкретних етичних проблем різних сфер соціального життя. Розуміння цих нових вимог до усвідомлення сенсу і дієвості фундаментальних моральнісних цінностей у профе-

сійній діяльності актуалізують доповнення традиційних нормативно і ціннісно-нейтральних викладів різних теорій розвитком і розробкою як професійних, так і прикладних етик з обов'язковим включенням їх як навчальних дисциплін до освітнього процесу вищої школи.

Навчальний посібник «Прикладна етика», підготовлений колективом кафедри етики, естетики та культурології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, є спробою реалізувати підготовку майбутніх спеціалістів до складних, подекуди морально суперечливих реалій професійної та предметної практики, в яку їм прийдеться включатися. Авторами переслідувалась мета ознайомити студентів, як філософів, так інших спеціальностей, з теоретичними розробками в різних напрямках прикладної етики, з віднайденими там методами і механізмами розв'язання основних моральних дилем, з вирацтованими принципами морально-нормативного забезпечення різноманітних професійних сфер, з напрацюваннями існуючих соціальних інституцій (комітетів, експертних рад та ін.), що покликані сьогодні забезпечити етичний режим різних практичних сфер. Серед напрямів прикладної етики у навчальному посібнику увага зосереджується на біоетиці, екологічній, економічній, політичній етиці, які бачаться провідними серед дослідних галузей сучасних прикладних етичних розвідок.

Серед кола проблем прикладної етики залишаються і питання, що торкаються проблеми нових принципів моральної кодифікації професійної діяльності. Тому у навчальному посібнику приділяється увага висвітленню морально-етичних підґрунть діяльності юриста та соціолога. Вибір такої спрямованості викликаний запитом відповідних фахових підготовок Київського національного університету імені Тараса Шевченка, які впровадили курси етики за професійним фахом до своїх навчальних програм.

Даний навчальний посібник є узагальненням досвіду розробки матеріалів для викладання відповідних курсів, що заявляються на різних підрозділах університету: на філософському факультеті для магістрів курс «Прикладна етика», для політологів спецкурс «Політична етика», для юристів «Етика юриста», для економістів «Етика бізнесу», для соціологів «Етика за професійним фахом».

Будучи певним зведенням різних напрямів прикладної етики, посібник дає матеріал з конкретизації професійних етосів у певних інституціоналізованих формах, що вже діють в існуючих організаційних структурах.

Матеріали посібника будуть корисними як основа для професійної підготовки та широкої гуманітарної освіти студентів як майбутніх спеціалістів та морально свідомих громадян.